

2026 оны 04 дүгээр сарын 09-ний өдөр

**ҮНДЭСНИЙ ИХ БАЯР НААДМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн оршил хэсэг “Монголын ард түмэн бид:- улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж, -хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж, -төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж, -хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж, -эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно. Үүний учир Монгол Улсын Үндсэн хуулийг даяар олноо зарлан тунхаглаж байна.” гэж тунхаглан зарлаж, мөн хуулийн Долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монголын ард түмний түүх ...төрийн хамгаалалтад байна.” гэж хуульчилжээ.

Үндэсний их баяр наадам нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, үндэсний эв нэгдэл, төрт ёс, түүх, соёл, өв уламжлал, зан заншлыг бэлгэдсэн үндэсний уламжлалт баяр бөгөөд 2003 оны 6 дугаар сарын 19-ний өдөр баталсан Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулиар баяр наадмыг зохион байгуулах харилцаа хуульчилан зохицуулж байна. Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийг 2022 онд шинэчилэн найруулж дагаж мөрдөж байна.

Үндэсний их баяр наадмын хүрээнд үндэсний бөхийн барилдаан, сурын харваа, үндэсний хурдан морины уралдаан, шагайн харвааг зохион байгуулж байгаа бөгөөд Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэгт “Улсын баяр наадамд 10 жил тутам Их Монгол Улс байгуулагдсаны болон Ардын хувьсгалын тэгш ойг давхцуулан 1024 бөх, бусад баяр наадамд 512 бөх барилдана.” гэж заасан.

Энэхүү зохицуулалт нь 10 жил тутамд 1024 бөхийн барилдааныг Үндэсний их баяр наадмаар барилдуулж, цолны үнэлэмжийг дээшлүүлэх зорилготой боловч Ардын хувьсгалын тэгш ой тохиогоогүй боловч Их Монгол Улс байгуулагдсаны тэгш ой тохиолдох жилүүдэд 1024 бөх барилдах боломжгүй болгосон зохицуулалт юм. Уг зохицуулалтыг эргэн харж Их Монгол Улс байгуулагдсаны тэгш ой тохиолдох жилүүдэд 1024 бөхийн барилдаан зохион байгуулах асуудлыг Монгол Улсын төрийн

тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийг илэрхийлэгч Ерөнхийлөгч тухай бүр шийдвэрлэдэг байх зохицуулалтыг бий болгох нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Энэ нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын Ерөнхийлөгч бол төрийн тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийг илэрхийлэгч мөн.” гэж, Гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7 дахь заалт “улсын цол, цэргийн дээд цол хүртээх, одон, медалиар шагнах;” гэж Ерөнхийлөгчийн үндсэн бүрэн эрх, мөн зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Ерөнхийлөгчид тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн энэ зүйлд заасан хүрээнд хуулиар олгож болно.” гэж заасан зохицуулалтуудтай нийцэж байгаа болно.

Түүнчлэн Их Монгол Улсын тулгын чулууг Их Эзэн богд Чингис хаан тавьж, дэлхийн түүхэнд газар нутгийг хэмжээгээрээ 2 дахь том гүрэн болж, өнөөдрийн ази европын 20 гаруй улсын нутаг дэвсгэрийн бүхэлд буюу тодорхой хэсгийг эрхшээн оршин тогтнож байсан билээ.

Түүнчлэн Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.9 дэх хэсэгт “Бүх цэргийн баяр наадмыг жилд нэг удаа Засгийн газрын шийдвэрээр 256 хүртэлх бөх барилдуулахаар зохион байгуулж болно. ...зургаа давсан бөхөд цэргийн харцага... олгоно.” гэж заасан бөгөөд мөн зүйлийн 9.5 дахь хэсэгт аймгийн наадамд зургаа давсан бөхөд “аймгийн харцага” цол олгох асуудал орхигдсон байгааг нэмж оруулах шаардалага байна.

Үндэсний бөхийн спортоор хичээллэж буй хүүхэд, залуучуудын тоо тогтмол өсөж байгаа бөгөөд аймгийн баяр наадамд 16 насанд хүрсэн 128 хүртэлх бөх, аймгийн тэгш ойн баяр наадамд 256 хүртэлх бөх, сумын наадамд 64 хүртэлх бөх барилдуулахаар хуульчилсан байдаг. Энэхүү барилдах бөхийн тоог багаар тогтоосон нь үндэсний бөхийн спортоор хичээллэж буй хүүхэд, залуучуудын үндэсний их баяр наадмаар бүртгүүлж чадахгүй үлдэх, хасагдах, бүртгэл дагасан авлига, ашиг сонирхол, талцал, ялгаварлал гарах нэг шалтгаан болж байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Их Монгол Улс байгуулагдсаны 820 жил тэгш ой тохиож байгаатай холбогдуулан улсын баяр наадамд 1024 бөх барилдуулах боломжийг хууль, эрх зүйн зохицуулалтын хувьд нээж, Монгол Улсын Ерөнхийлөгч тухай шийдвэр гаргадаг байхаар хуульчилна.

Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.5 дахь хэсэгт аймгийн наадамд зургаа давсан бөхөд “аймгийн харцага” цол олгох асуудал орхигдсон байгааг нэмж оруулна.

Түүнчлэн Аймгийн баяр наадамд 16 насанд хүрсэн 256 хүртэлх бөх, аймгийн тэгш ойн баяр наадамд 512 хүртэлх бөх, сумын наадамд 128 хүртэлх бөх барилдуулах боломжийг нээнэ.

Гурав.Хууль батлагдсаны дараа үүсч болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, үндэсний эв нэгдэл, төрт ёс, түүх, соёл, өв уламжлал, зан заншлыг бэлгэдсэн үндэсний уламжлалт баяр болсон Үндэсний их баяр наадам, Их Монгол улс байгуулагдсаны тэгш ой 820 жилийн ойг ёслол төгөлдөр, өргөн дэлгэр тэмдэглэж, түүх, соёлоороо бахархах үндэсний ухамсар сайжирна.

Аймаг, сумын наадамд барилдах бөхийн тооны хязгаараас шалтгаалж үндэсний их баяр наадмаар бүртгүүлж чадахгүй үлдэх, хасагдах, бүртгэл дагасан авлига, ашиг сонирхол, талцал, ялгаварлал гарахаас урьдчилан сэргийлж чадна.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, уг хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаар

Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд Үндэсний их баяр наадмын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

